

De golem en de djinn

Helene Wecker

De golem en de djinn

VERTAALD UIT HET ENGELS
DOOR CAROLIEN METAAL

Uitgeverij Mistral, Amsterdam 2014

Oorspronkelijke titel *The Golem and the Jinni*
Copyright © 2013 Helene Wecker en HarperCollins, New York
Published by arrangement with Lennart Sane Agency AB
Nederlandse vertaling © 2014 Carolien Metaal en Uitgeverij Mistral,
Amsterdam
Omslagontwerp HarperCollins / baqup
Typografie en zetwerk Perfect Service

ISBN 978 90 488 2001 6
ISBN 978 90 488 2002 3 (e-book)
NUR 302

www.uitgeverijmistral.nl
www.twitter.com/Mistral_boeken
www.facebook.com/uitgeverijmistral

Mistral is een imprint van Dutch Media Books bv.

I

Het leven van de golem begon in het ruim van een stoomschip. Het was het jaar 1899, het schip was de Baltika en het voer van Danzig naar New York. De meester van de golem, een man die Otto Rotfeld heette, had haar in een kist aan boord gesmokkeld en die verstopt tussen de bagage.

Rotfeld was een Pruisische jood uit Konin, een bedrijvige stad ten zuiden van Danzig. Als enige zoon van een welgestelde meubelmaker had Rotfeld het familiebedrijf eerder dan verwacht geërfd, na de te vroege dood van zijn ouders door roodvonk. Rotfeld was echter een arrogant, lamlendig type, zonder noemenswaardige goede eigenschappen. Nog voor er vijf jaar verstreken waren, lag het bedrijf in duigen. Rotfeld maakte tussen de puinhopen de balans op. Hij was drieëndertig jaar oud. Hij wilde een vrouw, en hij wilde naar Amerika.

De vrouw was het grootste probleem. Afgezien van zijn arrogante aard was Rotfeld ook nog eens slungelig en onaantrekkelijk, en had hij de neiging schuinse blikken te werpen. Vrouwen waren niet graag met hem alleen. Na zijn erfenis was hij door enkele koppelaars benaderd, maar hun clientèle was afkomstig van inferieure families en hij had hun de deur gewezen. Toen het iedereen duidelijk werd wat voor soort zakenman hij feitelijk was, kwamen er geen aanbiedingen meer.

Rotfeld was arrogant, maar hij was ook eenzaam. Hij had nooit een echte liefdesrelatie gehad. Als hij op straat eerzame dames passeerde, zag hij de weerzin in hun ogen.

Het duurde niet lang voordat hij besloot een bezoek te brengen aan de oude Yehudah Schaalman.

Er deden tal van verhalen de ronde over Schaalman, die allemaal enigszins verschilden: dat hij een in ongenade gevallen rabbijn was die uit zijn congregatie was verdreven, dat hij bezeten was door een

dibboek en over bovennatuurlijke krachten beschikte, en zelfs dat hij meer dan honderd jaar oud was en het bed deelde met duivelse vrouwen. Maar alle verhalen waren het over één ding eens: Schaalman mocht graag liefhebber in de kabbalistiek en was bereid om tegen betaling zijn diensten aan te bieden. Onvruchtbare vrouwen hadden hem in het holst van de nacht bezocht en werden korte tijd later zwanger. Boerenmeisjes die op zoek waren naar mannelijke affectie kochten Schaalmans zakjes met poeders en roerden die dan door het bier van hun geliefde. Maar Rotfeld was niet op zoek naar bezweringen of liefdesdrankjes. Hij had iets anders in gedachten.

Hij begaf zich naar de vervallen hut van de oude man, diep in het bos dat grensde aan Konin. Het pad naar de voordeur was een half platgetrapt spoor. Er kringelde vettige, gelige rook uit een schoorsteen: het enige teken van bewoning. De muren van de hut hielden in de richting van een nabij ravijn, waarin een beekje kabbelde.

Rotfeld klopte op de deur en wachtte. Na een paar minuten hoorde hij geschuifel. De deur ging zo'n twintig centimeter open en onthulde een man van ongeveer zeventig jaar. Hij was kaal, met uitzondering van een hoefijzervormige rand haar. In zijn wangen zaten diepe rimpels en hij had een warrige baard. Hij staarde Rotfeld indringend aan, alsof hij hem uitdaagde iets te zeggen.

‘Bent u Schaalman?’ vroeg Rotfeld.

Geen antwoord, alleen gestaar.

Rotfeld schraapte zenuwachtig zijn keel. ‘Ik wil dat u een golem voor mij maakt die kan doorgaan voor een mens,’ zei hij. ‘En ik wil dat het een vrouw is.’

Daarmee verbrak hij het stilzwijgen van de oude man. Hij lachte, een hard blaffend geluid. ‘Jongeman,’ zei hij, ‘weet jij wel wat een golem is?’

‘Een figuur gemaakt van klei,’ zei Rotfeld onzeker.

‘Fout. Het is een zware last. Een lompe, onnadenkende slaaf. Golems worden gemaakt ter bescherming en voor brute kracht, niet voor de geneugten in bed.’

Rotfeld kreeg een kleur. ‘Bedoelt u dat u het niet kunt?’

‘Ik bedoel dat het een belachelijk idee is. Een golem maken die kan

doorgaan voor een mens zou bijna onmogelijk zijn. Ten eerste zou die toch enig zelfbewustzijn moeten hebben, al was het alleen maar om een gesprek te kunnen voeren. En dan heb ik het nog niet eens over het lichaam zelf, met realistische gewrichten en spieren...'

De oude man viel stil en staarde langs zijn bezoeker. Hij leek ergens over na te denken. Nogal abrupt draaide hij Rotfeld de rug toe en verdween in het halfduister van de hut. Door de open deur kon Rotfeld hem behoedzaam in een stapel papieren zien snuffelen. Vervolgens pakte hij een oud, in leer gebonden boek en bladerde erdoorheen. Zijn vinger gleed naar beneden over een pagina en hij tuurde naar iets wat daar geschreven stond. Hij keek op naar Rotfeld. 'Kom morgen maar terug,' zei hij.

De volgende dag klopte Rotfeld weer aan. Dit keer opende Schaalman de deur meteen. 'Hoeveel kun je betalen?' wilde hij weten.

'Dus het is te doen?'

'Beantwoord mijn vraag. Dat is bepalend voor het volgende antwoord.'

Rotfeld noemde een bedrag. De oude man snoof verontwaardigd. 'De helft meer, op zijn minst.'

'Maar dan heb ik nauwelijks iets over!'

'Het is een koopje,' zei Schaalman. 'Want staat er niet geschreven dat een deugdzaame vrouw kostbaarder is dan robijnen? En haar deugd,' grinnikte hij, 'is gewaarborgd!'

Rotfeld bracht het geld drie dagen later, in een grote tas. Uit de oever van het nabijgelegen ravijn was een stuk ter grootte van een mens geschept. Tegen een muur stond een met aarde besmeurde spade.

Schaalman opende de deur met een afwezige blik, alsof hij op een cruciaal moment gestoord was. Op zijn kleren en zijn baard zaten vuile vegen opgedroogde aarde. Hij zag de tas en griste die uit Rotfelds hand. 'Mooi,' zei hij. 'Kom over een week maar terug.'

De deur knalde weer dicht, maar Rotfeld had nog net een glimp opgevangen van een donkere gestalte die in stukken op een tafel lag: een ranke romp, stevige ledematen en één gekromde hand.

*
* *

‘Wat heb je het liefst bij een vrouw?’ vroeg Schaalman.

Het was een week later en dit keer had Rotfeld binnen mogen komen. De hut werd gedomineerd door de tafel die Rotfeld al eerder had gezien en de jongeman kon het niet laten steelse blikken te werpen op wat daarop lag: een menselijke gestalte bedekt met een laken. Hij zei: ‘Hoe bedoelt u?’

‘Ik schep een vrouw voor je. Ik neem aan dat je daar iets over te zeggen wilt hebben.’

Rotfeld keek peinzend. ‘Een aantrekkelijk figuur...?’

‘Nee, nog niet de fysieke kant. Haar temperament. Haar persoonlijkheid.’

‘Kúnt u dat?’

‘Ja, dat denk ik wel,’ zei de oude man trots. ‘Althans, ik kan haar in de richting van bepaalde eigenschappen sturen.’

Rotfeld dacht diep na. ‘Ik wil dat ze gehoorzaam is.’

‘Dat wordt ze al,’ zei Schaalman ongeduldig. ‘Dat is precies wat een golem is: een slaaf die alles doet wat je zegt. Ze zal het niet eens anders willen.’

‘Mooi,’ zei Rotfeld. Maar hij stond perplex. Nu uiterlijk en gehoorzaamheid al vaststonden, had hij eigenlijk geen idee wat hij nog meer wilde. Hij stond op het punt tegen Rotfeld te zeggen dat hij maar moest doen wat hij het beste vond, toen hij opeens aan zijn jongere zuster dacht, het enige meisje in zijn leven dat hij echt had gekend. Zij was altijd razend nieuwsgierig geweest en een lastpost voor hun moeder, die er niet tegen kon dat ze haar altijd voor de voeten liep en vragen stelde. Dat de jonge Otto haar onder zijn vleugels had genomen, was een van de weinige goede daden in zijn leven geweest. Samen hadden ze hele middagen door de bossen gezworven en hij had haar vragen over alles en iedereen beantwoord. Toen ze op twaalfjarige leeftijd overleed, verdronk in een rivier op een zomerse middag, verloor hij de enige persoon in zijn leven om wie hij echt had gegeven.

‘Maak haar nieuwsgierig,’ zei hij tegen Schaalman. ‘En intelligent. Ik kan niet tegen een domme vrouw. O,’ zei hij, opeens vol inspiratie, ‘en fatsoenlijk. Niet... frivool. Een keurige dame.’

De wenkbrauwen van de oude man schoten omhoog. Hij had

verwacht dat zijn cliënt zou verzoeken om moederlijke zachtaardigheid, of een grote geslachtsdrift, of anders allebei. Door het jarenlang vervaardigen van liefdesbezwingen had hij geleerd wat mannen als Rotfeld meenden te wensen van een vrouw. Maar nieuwsgierigheid? Intelligentie? Hij vroeg zich af of de man wist waar hij om vroeg.

Maar hij glimlachte slechts en spreidde zijn handen. 'Ik zal het proberen,' zei hij. 'Het resultaat is misschien niet precies zoals je zou willen. Er zijn grenzen aan wat je met klei kunt doen.' Toen betrok zijn gezicht. 'Maar vergeet niet: ik kan een schepsel maar in beperkte mate laten afwijken van zijn basiskarakter. Ze blijft een golem. Ze zal over de spierkracht van een tiental mannen beschikken. Ze zal zonder nadenken voor je op de bres springen en daarbij anderen kwetsen. Er heeft nog nooit een golem bestaan die uiteindelijk geen amok heeft gemaakt. Je moet bereid zijn haar te vernietigen.'

*
* *

De klus was geklaard op de avond voordat Rotfeld vertrok naar de haven van Danzig. Hij maakte zijn laatste tocht naar Schaalman met een brouwerswagen waarop een grote houten kist, een bescheiden bruine jurk en een paar damesschoenen lagen.

Schaalman leek al een tijdje niet geslapen te hebben. Er zaten donkere kringen onder zijn ogen en hij was bleek, alsof er een of andere essentiële energie uit hem weggestroomd was. Hij stak een lamp boven de werktafel aan en Rotfeld ving de eerste echte glimp op van zijn aanstaande.

Ze was lang, bijna net zo lang als Rotfeld zelf, en goed geproportioneerd: een lange romp, kleine doch stevige borsten, een flinke taille. Haar heupen waren misschien wat hoekig, maar dat leek – zelfs op een aantrekkelijke manier – wel bij haar te passen. In het vage licht bespeurde hij de donkere schaduw tussen haar benen en hij wendde zijn blik af, alsof het hem niet interesseerde. Hij was zich bewust van Schaalmans spottende blik en het suizen van zijn eigen bloed.

Haar gezicht was breed en hartvormig, haar ogen stonden ver uit elkaar. Ze zaten dicht, dus hij kon niet zien welke kleur ze hadden. De

neus boven de volle lippen was klein en had een opstaand puntje. Ze had bruin haar met iets van een slag, dat net op haar schouders viel.

Aarzelend, achterdochtig, legde hij een hand op haar koele schouder. ‘Het ziet eruit als huid. Het vóélt als huid.’

‘Het is klei,’ zei de oude man.

‘Hoe hebt u dit voor elkaar gekregen?’

De oude man glimlachte en zei niets.

‘En het haar, de ogen? De vingernagels? Zijn die ook van klei?’

‘Nee, die zijn echt,’ zei Schaalman onverstoorbaar. Rotfeld herinnerde zich het overhandigen van de tas met geld en vroeg zich af wat voor spullen de oude man had moeten kopen. Hij huiverde en besloot daar niet meer over na te denken.

Ze kleedden de vrouw van klei aan en tilden haar zware lichaam voorzichtig in de kist. Haar haren vielen voor haar gezicht toen ze haar verschoven; Rotfeld wachtte tot de oude man met zijn rug naar hem toe stond en streek ze liefdevol terug op hun plek.

Schaalman pakte een stukje papier en schreef er de twee noodzakelijke commando’s op: een om haar tot leven te wekken en een om haar te vernietigen. Hij vouwde het papiertje twee keer op en stopte het in een envelop. Daarop schreef hij *Commando’s voor de golem* en hij gaf hem aan Rotfeld. Zijn cliënt stond te popelen om haar tot leven te wekken, maar daar was de oude man op tegen. ‘Misschien is ze een tijdje gedesoriënteerd,’ zei hij. ‘En op het schip is het veel te druk. Als ze in de gaten krijgen wie ze is, gooien ze jullie allebei overboord.’ Met tegenzin stemde Rotfeld ermee in te wachten tot ze in Amerika waren. Toen timmerden ze het deksel op de kist.

De oude man schonk voor hen beiden een borrel in uit een stoffige fles. ‘Op je golem,’ zei hij terwijl hij zijn glas hief.

‘Op mijn golem,’ echode Rotfeld, en hij dronk het glaasje in één teug leeg. Het was een triomfantelijk moment, dat alleen werd bedorven door zijn aanhoudende buikpijn. Hij had altijd al een zwak gestel gehad, en de stress van de afgelopen paar weken was fnuikend geweest voor zijn spijsvertering. Hij negeerde de pijn, tilde samen met de oude man de kist op de brouwerswagen en nam het paard aan de teugel mee. De oude man zwaaide de vertrekkende Rotfeld na alsof

hij afscheid nam van een pasgetrouwd stel. 'Ik wens je veel plezier met haar!' riep hij, en zijn gegiechel weergalmde tussen de bomen.

*
* *

Het schip voer uit in Danzig en maakte een stop in Hamburg zonder incidenten. Twee nachten later lag Rotfeld in zijn kooi. De envelop met *Commando's voor de golem* zat in zijn zak. Hij voelde zich als een kind dat een cadeautje had gekregen maar dat niet mocht openmaken. Het zou draaglijker zijn als hij kon slapen, maar de pijn was één brok ellende aan de rechterkant van zijn onderbuik geworden. Hij voelde zich ietwat koortsig. De kakofonie op het tussendek omringde hem: honderd verschillende snurkgeluiden, het hikkende gesnik van baby's, incidenteel gekokhals als het schip een duik maakte.

Hij draaide zich krimpnd van de pijn om en dacht: de oude man heeft me dat advies vast uit overbezorgdheid gegeven. Als ze zo gehoorzaam zou zijn als hij beloofd had, kon het geen kwaad om haar te wekken, gewoon om te kijken. Vervolgens zou hij haar opdragen in de kist te blijven liggen tot ze in Amerika waren.

Maar als ze nu niet goed functioneerde? Stel dat ze helemaal niet ontwaakte, maar daar gewoon bleef liggen, een homp klei in de vorm van een vrouw? Voor het eerst beseftte hij met een schok dat hij geen enkel bewijs had van Schaalmans beloften. In paniek viste hij de envelop uit zijn zak en haalde er het stukje papier uit. Gebazel, betekenisloze woorden, een wirwar van Hebreeuwse letters! Wat was hij stom geweest!

Hij zwaaide zijn benen over de rand van zijn kooi en griste een petroleumlamp van een spijker. Met één hand tegen zijn zij gedrukt haastte hij zich door het doolhof van kooien naar de trap en vervolgens naar het ruim beneden.

Het kostte hem bijna twee uur om de kist te vinden, twee uur om zich een weg te banen tussen stapels koffers en dozen die met touw waren dichtgebonden. Zijn buik brandde en koud zweet druppelde in zijn ogen. Uiteindelijk schoof hij een opgerold tapijt opzij en daar stond hij: de kist met daarin zijn bruid.

Hij vond een breekijzer, wurmde de spijkers uit de kist en trok met een ruk het deksel eraf. Met een wild kloppend hart haalde hij het papiertje uit zijn zak en sprak het commando uit om de golem te wekken. Met ingehouden adem wachtte hij af.

Langzaam kwam de golem tot leven.

Het eerst ontwaakten haar zintuigen. Ze voelde het ruwe hout onder haar vingertoppen, de koude, vochtige lucht op haar huid. Ze bespeurde de deining van de boot. Ze rook schimmel en de penetrante geur van zeewater.

Ze werd nog iets wakkerder en wist dat ze een lichaam had. De vingertoppen die het hout voelden, waren van haar. De huid die de lucht koelde, was haar huid. Ze bewoog een vinger om te kijken of ze dat kon.

Ze hoorde vlakbij een man ademen. Ze kende zijn naam en wist wie hij was. Hij was haar meester, haar enige bestaansreden; zij was zijn golem, moest doen wat hij wilde. En op dit moment wilde hij dat ze haar ogen opende.

De golem opende haar ogen.

Haar meester zat op zijn knieën en boog zich over haar heen in het schemerlicht. Zijn gezicht en zijn haar waren doordrenkt van het zweet. Met één hand klampte hij zich vast aan de rand van de kist, de andere hield hij tegen zijn buik gedrukt.

‘Hallo,’ fluisterde Rotfeld. Een absurde verlegenheid verstikte zijn stem. ‘Weet je wie ik ben?’

‘U bent mijn meester. U heet Otto Rotfeld.’ Haar stem was helder en naturel, zij het wat laag.

‘Dat klopt,’ zei hij, alsof hij het tegen een kind had. ‘En weet je wie jij bent?’

‘Een golem.’ Ze zweeg nadenkend. ‘Ik heb geen naam.’

‘Nog niet,’ zei Rotfeld glimlachend. ‘Ik zal er een voor je moeten bedenken.’

Opeens kromp hij ineem. De golem hoefde niet te vragen waarom, want ze voelde het ook: een doffe pijn die een reflectie was van die van hem. ‘U hebt pijn,’ zei ze bezorgd.

‘Ach, dat valt wel mee,’ zei Rotfeld. ‘Ga zitten.’

Ze ging rechtop in de kist zitten en keek om zich heen. Het zwakke schijnsel van de petroleumlamp deinde mee met het schip. Lange schaduwen doemden op en trokken zich terug langs stapels koffers en dozen. ‘Waar zijn we?’ vroeg ze.

‘Op een schip op de oceaan,’ zei Rotfeld. ‘We zijn op weg naar Amerika. Maar je moet heel erg voorzichtig zijn. Er zijn veel mensen op dit schip en die zouden schrikken als ze wisten wie je was. Misschien proberen ze je zelfs wel iets aan te doen. Je moet hier doodstil blijven liggen tot we aan land gaan.’

Het schip helde schuin opzij en de golem greep de randen van de kist vast.

‘Niets aan de hand,’ fluisterde Rotfeld. Hij tilde een trillende hand op om haar haren te strelen. ‘Bij mij ben je veilig,’ zei hij. ‘Mijn golem.’

Opeens hapte hij naar lucht, boog zijn hoofd naar beneden en begon te kokhalzen. De golem keek verontrust toe. ‘De pijn wordt erger,’ zei ze.

Rotfeld hoestte en veegde met de rug van zijn hand zijn mond af. ‘Ik zei toch,’ zei hij, ‘dat het wel meevalt.’ Hij probeerde te gaan staan, maar wankelde en viel op zijn knieën. Hij werd overspoeld door een golf van paniek toen hij zich realiseerde dat er wel degelijk iets mis was. ‘Help me,’ fluisterde hij.

De golem was als door een pijl getroffen door het commando. Ze schoot uit haar kist, boog zich over Rotfeld en tilde hem op alsof hij een jongetje was. Met haar meester in haar armen slingerde ze zich rond de dozen, de smalle trap op en het ruim uit.

*
* *

De commotie brak uit aan de achterzijde van het tussendek, verspreidde zich over de hele lengte ervan en wekte de slapenden, die zich grommend omdraaiden in hun kooien. Er dromde een menigte samen rond een bed bij het luik, waar een man in elkaar was gezakt. Zijn gezicht was asgrijs in het lamplicht. Een vraag ging van rij tot rij: was er een dokter in de buurt?

Al snel verscheen er een, in pyjama en een overjas, en met een leren tas in zijn handen. De menigte week voor hem uiteen toen hij naar het bed liep. Naast de zieke man stond een lange vrouw in een bruine jurk, die met grote ogen toekeek terwijl de dokter het hemd van de man openknoopte en opzijschoof. Voorzichtig betastte de dokter Rotfelds buik en hij werd beloond met een schrille kreet.

De golem sprong naar voren en sloeg de hand van de man weg. De dokter deinsde geschrokken achteruit.

‘Het is goed,’ fluisterde de man op het bed. ‘Hij is dokter. Hij is hier om te helpen.’ Hij hief zijn arm en pakte haar hand.

Met één oog op de golem betastte de dokter nogmaals Rotfelds buik. ‘Het is zijn appendix,’ meldde hij. ‘We moeten hem snel naar de scheepsarts brengen.’

De dokter pakte een van Rotfelds armen en trok hem voorzichtig overeind. Anderen schoten hulpvaardig toe en samen tilde de kluwen mannen de half ijlende Rotfeld door het luik. De vrouw volgde hen op de voet.

De scheepsarts was zo’n man die het niet fijn vond om midden in de nacht wakker geschud te worden, al helemaal niet om een of andere naamloze armoedzaaiër van het tussendek open te snijden. Al na één blik op de zwak kronkelende man op zijn operatietafel vroeg hij zich af of het de moeite waard was. Te oordelen naar de vergevorderde staat van de blindedarmonsteking en de hoge koorts was de appendix waarschijnlijk al gebarsten en had de buik van de man overspoeld met giftige stoffen. Alleen de operatie zou al fataal kunnen zijn. Geen van de buitenlanders die hem hadden gebracht had Engels gesproken; na het afleveren van hun lading hadden ze even aarzelend bij de ladder in het luikgat staan wachten en waren toen zonder een woord vertrokken.

Maar goed, er zat niets anders op. Hij zou moeten opereren. Hij liet zijn assistent wakken en begon zijn instrumenten klaar te leggen. Hij was op zoek naar de pot met ether, toen het luik achter hem opeens werd opengerukt. Er verscheen een lange, donkerharige vrouw, die slechts een dunne bruine hemdjurk tegen de Atlantische kou droeg.

Ze haastte zich nogal paniekerig naar de man op de tafel. Zijn vrouw of liefje, vermoedde hij.

‘Het zal wel te ver gaan om u te vragen Engels te spreken,’ zei hij, en uiteraard staaarde ze hem niet-begrijpend aan. ‘Het spijt me, maar u kunt hier niet blijven. Er mogen hier geen vrouwen komen. U zult moeten vertrekken.’ Hij wees naar de deur.

Dat drong wél tot haar door: ze schudde hevig haar hoofd en maakte tegenwerpingen in het Jiddisch.

‘Nu moet u eens goed luisteren,’ zei de arts, en hij pakte haar elleboog om haar weg te loodsen. Maar het was alsof hij een lantaarnpaal vasthad. De vrouw bleef stokstijf staan en doemde massief en plotseling gigantisch dreigend boven hem uit, als een tot leven gewekte Walkure.

Hij liet haar arm vallen alsof hij zich eraan gebrand had. ‘Dan niet,’ mompelde hij van zijn stuk gebracht. Hij ging druk in de weer met de pot ether en probeerde de bizarre verschijning achter zich te negeren.

Weer ging het luik open en er kwam een jonge man binnen die zo te zien ruw uit zijn slaap was gewekt. ‘Dokter, ik ben... Lieve hemel!’

‘Let maar niet op haar,’ zei de arts. ‘Ze weigert te vertrekken. Ik hoop dat ze flauwvalt. Schiet op, anders sterft hij voordat we hem kunnen opensnijden.’ Ze brachten hem onder narcose en gingen aan de slag.

Als de twee mannen geweten hadden welke felle innerlijke strijd de vrouw achter hen voerde, zouden ze de operatiekamer verlaten hebben en het op een rennen hebben gezet. Ieder minder ontwikkeld schepsel zou hen gewurgd hebben zodra hun messen Rotfelds huid raakten. Maar de golem herinnerde zich de dokter in het ruim en haar meesters geruststelling dat hij er was om te helpen. En het was die dokter geweest die hem hier had gebracht. Niettemin stond ze handenwringend toe te kijken terwijl ze Rotfelds huid openlegden en zijn ingewanden bekeken. In gedachten zocht ze contact met haar meester, maar hij was niet bij bewustzijn en ze vond geen behoeften of verlangens. Ze raakte hem stukje bij beetje kwijt.

De arts haalde iets uit Rotfelds lichaam en liet dat op een schaalteje vallen. ‘Nou, dat rotting is eruit,’ zei hij. Hij wierp een blik over zijn schouder. ‘Sta je daar nog? Knap, hoor.’

‘Misschien is ze niet goed snik,’ mompelde de assistent.

‘Dat hoeft niet. Deze boerenkinkels hebben een ijzeren maag. Hou dat dicht, Simon!’

‘Sorry, dokter.’

De gestalte op de tafel vocht voor zijn leven. Hij ademde in, en deed dat nog een keer. Maar toen verliet, met een lange, reutelende zucht, Otto Rotfelds laatste adem zijn lichaam.

De golem wankelde toen de laatste restanten van hun verbondenheid knapten en vervaagden.

De arts boog zijn hoofd naar Rotfelds borst. Hij voelde even aan zijn pols en legde die toen voorzichtig terug. ‘Tijdstip van overlijden, alsjeblieft,’ zei hij.

De assistent slikte en wierp een blik op de chronometer. ‘Twee uur achtenveertig.’

Met een uitdrukking van oprecht leedwezen noteerde de arts iets. ‘Hij was niet meer te redden,’ zei hij verbitterd. ‘Hij heeft te lang gewacht. Hij moet al dagen helse pijn hebben gehad.’

De golem kon haar ogen niet van de roerloze gestalte op de tafel afhouden. Net was hij nog haar meester geweest, haar bestaansreden; nu leek hij helemaal niets. Ze was duizelig, voelde zich stuurloos. Ze deed een stap naar voren en betastte zijn gezicht, zijn openhangende mond, zijn gesloten oogleden. Zijn huid werd nu al kouder.

Hou daar alsjeblieft mee op.

De golem trok haar hand terug en keek naar de twee mannen, die vol afgrijzen stonden toe te kijken. Geen van beiden had zijn mond opgedaan.

‘Het spijt me,’ zei de arts ten slotte, in de hoop dat zijn intonatie voor haar duidelijk was. ‘We hebben ons best gedaan.’

‘Dat weet ik,’ zei de golem, en pas toen besepte ze dat ze de man had verstaan en hem in dezelfde taal antwoordde.

De arts keek verbaasd en wisselde een blik van verstandhouding met zijn assistent. ‘Mevrouw... neem me niet kwalijk, hoe heette hij?’

‘Rotfeld,’ zei de golem. ‘Otto Rotfeld.’

‘Gecondoleerd, mevrouw Rotfeld. Misschien...’

‘U wilt dat ik vertrek,’ zei ze. Het was noch een gok, noch een

abrupt begrijpen van de onbetamelijkheid van haar aanwezigheid. Ze wist het gewoon, net zo zeker als dat ze het lichaam van haar meester op de tafel kon zien liggen en de misselijkmakende zoete geur van de ether kon ruiken. De wens van de arts, zijn verlangen dat zij ergens anders was, had gesproken in haar hoofd.

‘Tja, nou ja, dat is misschien beter,’ zei hij. ‘Simon, breng jij mevrouw Rotfeld alsjeblieft even terug naar het tussendek.’

Ze liet de jongeman zijn arm om haar heen slaan en haar de operatiekamer uit loodsen. Ze trilde. Een deel van haar was nog steeds koortsachtig op zoek naar Rotfeld. En ondertussen benevelde het opgelaten ongemak van de jonge assistent, zijn wens van haar af te zijn, haar gedachten. Wat gebeurde er met haar?

Bij de deur naar het tussendek kneep de jongeman schuld bewust in haar hand en was toen weg. Wat moest ze doen? Daar naar binnen gaan en al die mensen onder ogen komen? Ze legde haar hand op de deurknop, aarzelde en opende die.

De verlangens en angsten van vijfhonderd passagiers kwamen met een ongelooflijke dreun bij haar binnen. *Kon ik maar slapen. Hield ze nu maar op met braken. Houdt die man dan nooit op met snurken? Ik wil een glas water. Hoelang duurt het nog voor we in New York zijn? En als het schip nou zinkt? Als we alleen waren, konden we vrijen. O god, ik wil terug naar huis.*

De golem liet de deurknop los, draaide zich om en rende weg.

Boven, op het verlaten dek, vond ze een bankje, waar ze tot de ochtend bleef zitten. Koude regendruppels doorweekten haar jurk, maar ze lette er niet op, was niet in staat om zich op iets anders te focussen dan het tumult in haar hoofd. Het was alsof haar geest zonder Rotfelds gidsende commando's op zoek was naar een vervanger en tegen de achthonderd passagiers aan liep die beneden lagen. Zonder de verlangens en angsten niet de drijvende kracht van commando's, maar niettemin hoorde zij ze en ze bespeurde de wisselende noodzaak ervan. Haar ledematen maakten krampachtige bewegingen door de dwanggedachten erop te reageren. Elk verzoek was als een hand die aan haar mouw trok: *doe iets, alsjeblieft.*

De volgende ochtend stond ze bij de reling toen ze Rotfelds ontzielde lichaam in zee lieten zakken. Het was een winderige dag, de golven hadden witte schuimkoppen en de zee was onstuimig. Rotfelds lichaam raakte het water zonder noemenswaardige plons en het schip had het binnen de kortste keren achter zich gelaten. Misschien, dacht de golem, kon ze het beste overboord springen en achter Rotfeld het water in gaan. Ze boog zich over de reling om de diepte van het water te peilen. Er schoten echter meteen twee mannen op haar af en ze liet zich achteruittrekken.

De kleine groep omstanders viel uiteen. Een man in scheepsuniform gaf haar een kleine leren buidel en vertelde dat daar alles in zat wat Rotfeld bij zich had toen hij stierf. Die stopte ze in een zak van de wollen mantel die een meelevende dekknecht op een gegeven moment om haar schouders had geslagen.

Een kleine kluwen passagiers van het tussendek hing in haar buurt rond; ze vroegen zich af wat ze met haar aan moesten. Moesten ze haar mee naar beneden loodsen of haar gewoon met rust laten? De hele nacht had het gegonsd van de geruchten. Een man wist zeker dat ze de dode man in haar eigen armen naar het tussendek had gedragen. Dan was er nog de vrouw die mompelde dat ze Rotfeld in Danzig had gezien; hij had zich volgens haar verdacht gedragen door de dekknechten uit te schelden omdat ze niet voorzichtig genoeg deden met een zware kist, en hij was alleen aan boord gegaan. Ze herinnerden zich hoe de vrouw als een wild dier had uitgehaald naar de dokter. En ze was gewoon vréemd, op een manier die ze zelf niet begrepen. Ze stond veel te stil, alsof ze vastgenageld was aan het dek, terwijl de mensen om haar heen rilden van de kou en meedeinden met het schip. Ze knipperde amper met haar ogen, zelfs niet toen zeemist in haar gezicht sloeg. En voor zover ze wisten, had ze nog niet één traan gelaten.

Ze besloten haar te benaderen. Maar de golem had hun angst en wantrouwen gevoeld. Ze wendde zich af van de reling en liep langs hen heen; haar stijve rug maakte maar al te duidelijk dat ze met rust gelaten wilde worden. Haar passeren voelde als een kille, sombere vlag. Hun

standvastigheid verdween en ze lieten haar aan haar lot over.

De golem baande zich een weg naar de trap op het achterdek. Ze passeerde het tussendek en daalde verder af naar het ruim: de enige plek in haar korte bestaan waar ze zich niet bedreigd had gevoeld. Ze vond de open kist, klom erin en trok het deksel op zijn plek. Gehuld in de duisternis liet ze daar de weinige feiten waarvan ze zeker was de revue passeren. Ze was een golem en haar meester was dood. Ze bevond zich op een schip, midden op de oceaan. Als de anderen op het schip erachter kwamen wie ze was, zouden ze bang voor haar worden. En ze moest zich verborgen houden.

Terwijl ze daar lag, dwarrelden de sterkste verlangens van de dekken boven haar naar beneden. Een meisje had haar speelgoedpaard op de verkeerde plaats teruggelegd en was nu ontroostbaar. Een man die tweede klas reisde had al drie dagen niet gedronken, omdat hij een frisse start probeerde te maken. Hij ijsbeerde rillend en met zijn handen in het haar door zijn piepkleine hut, en kon alleen maar denken aan een glas brandewijn. Deze en vele anderen vochten om beurten om haar aandacht. Ze drongen er bij haar op aan het ruim uit te komen en op welke manier dan ook hulp te bieden. Maar ze dacht terug aan de argwaan van de passagiers op het voordek en bleef in de kist.

De rest van de dag en tot diep in de nacht lag ze daar te luisteren naar de schuivende en krakende dozen om haar heen. Ze voelde zich nutteloos, doelloos. Ze had geen idee wat ze moest doen. En haar enige aanwijzing voor waar ze naartoe gingen, was het woord dat Rotfeld had gezegd. *Amerika*. Dat kon van alles betekenen.

*
* *

Bij het ontwaken de volgende ochtend werden de passagiers begroet door warmer weer en een aangenaam uitzicht: een smalle grijze streep tussen het water en de lucht. Ze verzamelden zich op het dek en keken naar het westen, waar de streep breder en langer werd. Het betekende dat al hun wensen vervuld en hun angsten vergeten waren, zij het alleen voor dat moment. Beneden in het ruim werd de golem overvallen door een gelukzalige opluchting.

Het constante geraas van de sloopsschroeven nam af tot een zacht zoemen. Het schip ging langzamer varen. En vervolgens hoorde ze het verre geluid van schreeuwende en juichende stemmen. Uit nieuwsgierigheid kwam de golem uiteindelijk toch uit haar kist en liep de middagzon op het voordek in.

Het wemelde van de mensen aan dek en in eerste instantie zag de golem niet waar ze naar zwaaiden. Maar toen... Midden in het water stond een grijsgroene vrouw die een plaquette vasthield en een toorts in de lucht stak. Ze staarde zonder met haar ogen te knipperen en ze stond doodstil: was zij ook een golem? Toen besepte ze hoe ver de vrouw van haar af stond en hoe gigantisch ze moest zijn. Ze leefde dus niet, maar toch zag ze iets van begrip in de lege, gladde ogen. En de mensen aan dek zwaaiden en schreeuwden jubelend naar haar, ze huilden zelfs tijdens het lachen. Ook dit, dacht de golem, was een geconstrueerde vrouw. Wat ze ook voor de anderen betekende, ze werd erom bemind en gerespecteerd. Voor het eerst sinds Rotfelds overlijden voelde de golem iets als hoop.

De sloopshoorn klonk en de lucht trilde. De golem draaide zich om en wilde het ruim weer in gaan, maar ving toen een glimp op van de stad. Die verrees in enorme proporties aan de rand van een eiland. De hoge, hoekige gebouwen leken naar elkaar toe te bewegen, in rijen te dansen terwijl het schip dichterbij kwam. Ze zag bomen, steigers en een levendige haven met kleinere vaartuigen, sleepboten en zeilboten die als insecten over het water scheerden. Er was een lange grijze brug die aan een netwerk van lijnen hing en zich oostwaarts naar een andere oever uitstreekte. Ze vroeg zich af of ze eronderdoor zouden gaan, maar het grote schip koerste naar het westen in de richting van de haven. De zee veranderde in een smalle rivier.

Mannen in uniform liepen schreeuwend op en neer over het voordek. 'Pak uw spullen,' zeiden ze. 'We meren zo aan in New York en dan wordt u per veerboot naar Ellis Island gebracht. Uw bagage in het ruim wordt daar afgeleverd.' Pas toen ze deze mededelingen zo'n keer of zes gehoord had, besepte de golem dat de mannen in verschillende talen spraken en dat ze die allemaal kon verstaan.

Binnen de kortste keren waren alle passagiers van het dek af. Ze

ging in de schaduw van de stuurhut staan en probeerde na te denken. Ze had geen bezittingen, met uitzondering van de jas die ze had gekregen. De donkere wol daarvan werd warm in het zonlicht. Ze voelde in de zak en vond de kleine leren buidel. Die had ze tenminste.

Er druppelden weer wat passagiers via de trap het dek op, en vervolgens werd het een regelrechte stroom. Ze waren allemaal gekleed voor de reis en droegen tassen en koffers. De geüniformeerde mannen begonnen weer te schreeuwen: ‘Ga in nette rijen staan. We vragen u zo naar uw naam en nationaliteit. Niet duwen. Niet samendrommen. Pas op uw kinderen.’ De golem hield zich onzeker afzijdig. Moest ze bij hen gaan staan? Een plek vinden om zich te verstoppen? Hun geesten gingen tegen haar tekeer; het enige wat ze allemaal wilden, was een snelle tocht naar Ellis Island en een gezondheidsverklaring van de inspecteurs.

Een van de geüniformeerde mannen zag de golem weifelend apart staan en liep naar haar toe. Een passagier onderschepte hem, legde een hand op zijn schouder en fluisterde iets in zijn oor. Het was de dokter uit het ruim. De officier droeg een stapel papieren, waar hij zoekend doorheen bladerde. Hij fronste zijn voorhoofd en liep weg bij de dokter, die zich weer tussen de andere wachtenden voegde.

‘*Ma’am,*’ riep de officier, die recht naar de golem keek. ‘Wilt u alstublieft even hier komen?’ Alle omstanders zwegen toen de golem aan kwam lopen. ‘U bent degene wier man is overleden, klopt dat?’

‘Ja.’

‘Gecondoleerd, *ma’am*. Ik heb waarschijnlijk gewoon niet goed gekeken, maar u lijkt niet op de passagierslijst te staan. Mag ik uw kaartje zien?’

Haar kaartje? Dat had ze natuurlijk niet. Ze kon liegen en zeggen dat ze het verloren was, maar ze had nog nooit gelogen en betwijfelde of ze het goed zou kunnen. Ze beseftte dat ze alleen kon zwijgen óf de waarheid moest vertellen.

‘Ik heb geen kaartje,’ zei ze glimlachend, in de hoop dat dat zou helpen.

De officier zuchtte vermoeid en pakte de arm van de golem vast,

alsof hij wilde voorkomen dat ze weg zou rennen. ‘Dan zult u met mij mee moeten, ma’am.’

‘Waar gaan we heen?’

‘U gaat even in de scheepsgevangenis zitten tot we klaar zijn met de passagiers en dan zullen we u een paar vragen stellen.’

Wat moest ze doen? Ze kon hun vragen op geen enkele manier beantwoorden zonder zichzelf bloot te geven. Ze stonden haar nu allemaal al aan te staren. Geschrokken probeerde ze zich in de stevige greep van de man om te draaien en te zoeken naar een manier om te ontsnappen. Ze waren nog steeds onderweg, tuften omringd door kleinere schepen over het midden van de rivier. Achter de drukke havens glom de stad uitnodigend.

De officier verstevigde zijn greep. ‘Ma’am. Zorg dat ik u niet hoeft te dwingen.’

Maar dat wilde hij helemaal niet, zag ze. Hij wilde helemaal niets met haar te maken hebben. De officier had het liefst dat ze gewoon verdween.

Er verscheen een glimlachje op de mond van de golem. Eindelijk een verlangen dat ze kon inwilligen.

Met een ruk van haar elleboog ontworstelde ze zich aan de greep van de geschrokken officier en rende naar de reling. Voordat er ook maar iemand een kreet kon slaken, sprong ze met een boog over de rand in de glinsterende Hudson en zonk als een baksteen.

Een paar uur later zag een stuwadoor, die op de hoek van West en Gansevoort een sigaret stond te roken, een vrouw langslopen die uit de richting van de rivier kwam. Ze was drijfnat. Ze droeg een wollen herenjas en een bruine jurk die indecent tegen haar lichaam plakte. Haar haar lag plat in haar nek. Het meest verbijsterend was de dikke, onsmakelijke modder die haar rok en schoenen bedekte.

‘Hé juffer,’ riep hij naar haar, ‘lekker gezwommen?’

De vrouw schonk hem in het voorbijgaan een vreemde lach. ‘Nee,’ zei ze. ‘Ik heb gelopen.’